

Internetová verze časopisu Respekt

ARCHIV ČASOPISU RESPEKT

RESPEKT 7 / 2009

Na prahu zániku

8.2.2009 10:11 - Česko - Adam ůra

Proč se pomalu rozpadá úasně dědictví Heinricha Mattoniho

Něco za něco. (Ottův pramen... - Autor: Archiv [Více](#))

Minerálka Mattoni patří mezi zářivé úspěchy porevolučních let. Místo, kde se tento dokonalý produkt stáčí, lemuje zdevastovaná kolonáda a okolí drtí těžké kamiony. A místní řeší, jakou mají byznysmeni odpovědnost za místo, díky němuž se jim tak skvěle daří.

Třetinková zelená lahev jako by byla vžude. V hotelech se prodává po padesáti korunách a za polovinu jde na odbyt v barech a klubech. A podobné to je s variantou v plastu. Existuje jen několik dalších tuzemských značek, u nichž se tak dokonale podařilo obnovit původní lesk. Za komunistů byla mattonka obyčejná minerálka – dnes je symbolem zdraví, přírodní čistoty a luxusu. Z televize se to valí pomalu v každém reklamním bloku, na zasedáních Evropské unie mattonku popíjejí politici a úředníci ze všech koutů Evropy. A když si chce někdo v restauraci objednat vodu, obvykle si rovnou řekne o mattonku. Ostatní minerálky jsou v pozadí – Češi prostě uvěřili, že čistá přírodní voda rovná se Mattoni.

Návštěva místa, kde tato matka minerálek vzniká, ale vzbuzuje úplně jiný dojem. Lázně a stáčírna v Kyselce u Karlových Varů, které nechal v devatenáctém století zbudovat původní majitel, úspěšný obchodník **Heinrich Mattoni**, jsou dnes jen krok od definitivní zkázy. Hned vedle přitom hučí moderní stáčecí hala, odkud denně vyvázejí desítky kamionů minerálku do celého světa. Současní majitelé nejeví o dědictví po svém předchůdci zájem. A místní lidé se po letech začínají ptát, jestli by za ně neměli přece jen cítit větší zodpovědnost.

Odpověď se nehledá snadno, protože současným majitelům dnes většina rozpadajících se památek nepatří. Jestli za ně nesou nějakou zodpovědnost, tak jenom tu, kterou nelze vynutit žádným soudem. Přesto je hledání odpovědi důležité. Na podobné věci dlouho nebyl čas a ve víru všech porevolučních úspěchů to ani nikoho moc nezajímalo. Teď ale Češi rozklikávají varovné e-maily, s úasem zírají na zničenou kolonádu v Kyselce a přemýšlejí, jestli to bylo nutné. Současný stav v Kyselce navíc může sloužit jako model, jak dopadne řada dalších rozpadajících se památek v Česku.

Hadice krále Ottý

Stojíme v kopci nad Kyselkou, přímo na místě, kde původní pramen nejpoblázněnější české minerálky vyvěrá. Z tlusté gumové hadice vytéká v pravidelném rytmu mohutný proud vody a mizí v rozbité cihlové zachtě. I když je zrovna hluboko pod nulou, tekutina si udržuje vlažnou teplotu a má lehce zelezitou chuť. Než se k ní ale milovník minerálky dostane, musí se prodrat ruinami bývalých Mattoniho lázní. Není to povznášející zážitek. V areálu, kde kdysi relaxovala

smetánka z celé Evropy, včetně králů a knížat, dnes návštěvníka vítají zabedněná okna, omlácené štuky a propadlé střechy. Zdevastovanou kupoli bývalé kolonády, odkud je výhled na okolní lesy, řeku v údolí a zaniklou železniční vlečku, zakrývá modrá plastová fólie.

Pohled na zbytek obce nabízí poněkud optimističtější obrázek: opravené rodinné domky, žula s novou fasádou a elegantní zastřešený dřevěný most přes Ohři. V létě po řece obcí projedou desítky vodáků a i teď v zimě je možné vpozdvečer zahlédnout osamělého turistu kráčejiho v pevných botách po červené stezce skrz obec do okolních lesnatých strání. Zchátralé lázně jsou kašopáděně to první, co člověka v Kyselce praští přes oči. A také kamiony, které se shromažďují na asfaltovém parkovišti před obcí a potom se v pravidelných intervalech pomalým tempem sunou k továrně firmy Karlovarské minerální vody, aby tu naložily náklad s oblíbenou minerálkou.

Se svolením řeckého krále byl nazván Pramen krále Otty. Dnes tryská z gumové hadice.

Za starých časů byly v Kyselce minerálový průmysl a lázeňství v rovnováze. Původní majitel Heinrich Mattoni (zemřel 1910) razil osvětlené heslo „Beru-li něco z této země, musím do ní zpět také něco dát“. Což v jeho případě znamenalo, že z výnosů své stáčírny nechal postavit na stránkách Kyselky elegantní kolonádu s řadou lázeňských domů v údolí. Aby hosty lázní nerušily drkotající povozy s nákladem lahví, vybudoval na svoje náklady přímo k továrně železniční vlečku, která náklad s minerálkami odvážela mimo lázeňský areál. Romantické místo se strategickou polohou nedaleko Karlových Varů se brzy stalo ve světě pojmem.

Hlavní pramen na kolonádě třeba obzvláště zachutnal řeckému králi Ottovi I., takže si ho nechal potom posílat ve dřbancích až do Athén. S jeho svolením byl nazván „Pramenem krále Otty“. Dnes tryská uprostřed rozbité kolonády z gumové hadice a z původní symbiózy lázní a průmyslu zůstalo jen to druhé.

Tohle musí dolů

Za modrým železným plotem na sobě leží dřevěné palety a desítky beden se známým znakem letícího orla. U nákladní rampy stojí kamiony a od brány se trousí desítky zaměstnanců, kterým právě skončila denní směna. Od firmy mají zakázáno cokoli o své práci vykládat cizím lidem, přesto není problém najít sdílného člověka. „Je to dobré,“ pochvaluje si svoji práci muž v péřové bundě, který každým den jezdí do zaměstnání asi dvoukilometrovou trasu na horském kole. Nebýt stáčírny minerálek v Kyselce, měl by nic plat a za práci by musel dojít do nedalekých Karlových Varů. „Jsem vyučený prodavač. Zřejmě bych mohl v supermarketu za desítku hrubého. Takhle mám v expedici lahví čtrnáct,“ pochvaluje si. Podobně to vidí i mladá maminka, která čeká s malým kloučkem na zastávce autobusu. Ve firmě pracuje už deset let, má to přes ulici a je spokojená.

Ze sedmisethlavé Kyselky pracuje v místní stáčírně tři sta lidí a autobusy sem svázejí pracovníky i z okolních obcí. Majitel továrny **Antonio Pasquale** investoval v devadesátých letech minulého století do rozvoje místního provozu na tehdejší dobu závratnou částku dvě miliardy korun. Prorazil za ně nové vrty, postavil stáčírnu a linku na PET lahve, které tehdy pomalu přicházely do módy. Úspěšný italský podnikatel s minerálními vodami přišel do Česka poté, co prodal podíl ve své rodinné firmě. A tehdy sedesátiletý Pasquale si podle svých slov chtěl ještě vyzkoušet samostatné podnikání na rozvíjejících se trzích v bývalé východní Evropě.

Dnes mu patří impérium zahrnující vedle značky Mattoni ještě Magnesii, Aquilu, Dobrou vodu,

Poděbradku a podíl vlastní i v Hanácké kyselce. Podle neoficiálních informací ovládá okolo 70 procent trhu s minerálkami v Česku. Jeho impérium má pětimiliardový roční obrat. Údaje o zisku nechce kvůli konkurenci prozradit, ale podle odhadů jde zhruba o stovky milionů korun ročně.

Pasqualova stáčírna v Kyselce, rozlohou i tvarem připomínající větší supermarket, je posazena přímo doprostřed bývalé Mattoniho továrny. Nová betonová hala je nalepená na zdi rozpadající se budovy v historizujícím stylu a podnikatel se nijak netají tím, že by je nejraději nechal zlikvidovat, aby mohl rozšířit svůj moderní provoz. Firma už před třemi lety požádala památkáře, aby zrušili ochranu bývalé továrny a uvolnili cestu k bourání. Argumentem byla jako obvykle špatná statika továrny, která hrozila zřícením. Žádost ministerstvo kultury zamítlo a budovy stojí dál. Znalci a fanoučci místních lázní ale právě kvůli Pasqualeho snaze zlikvidovat dědictví po svém předchůdci mu nemohou přijít na jméno. A jejich hněv postupně přerostl a v tažení, ve kterém se pokoušejí volat Antonia Pasquala k zodpovědnosti.

Tohle stačilo

„Jestliže se zaťiže značkou Mattoni, měl by k dědictví po něm projevít alespoň elementární úctu. Ne se ho snažit zlikvidovat,“ říká jeden z bojovníků za lázně, dokumentarista **Pavel Ries**. Jeho studie, která pomocí dobových fotografií srovnává tehdejší a dnešní stav kyseleckých lázní, se už pár týdnů lavinovitě šíří po internetu a přicházejí na ni desítky rozhořčených ohlasů z celé republiky. Za komunismu bývalé lázně sloužily jako ozdravovna pro děti a proly jimi tisíce lidí. Současný stav budov vyvolává celkem spolehlivě zděšení a lidé se v e-mailech ptají, kdo vlastně za něj nese zodpovědnost. Podle Riese je odpověď jasná: zodpovědná je firma Karlovarské minerální vody, která dnes používá značku Mattoni. *„Mají povinnost se o celý areál starat. Čistě z úcty k původnímu zakladateli. On celý kraj pozvedl, současní majitelé ho jenom využívací. To jim nejde tolerovat,“* říká mu s bílým plnovousem, v civilu monarchista, který nostalgicky vzhlíží k devatenáctému století.

K témuž názoru, i když formulovanému s menší radikálností, se přiklánějí i některé osobnosti kraje. *„Není to sice jejich povinnost, ale jenom tahle firma má dnes dostatečné peníze na to, aby mohla ten areál zachránit,“* říká pracovník krajského karlovarského muzea a znalec lázeňství **Stanislav Burachovič** s tím, že rekonstrukce lázní by si podle něj vyžádala jednu miliardu a musel by na ni přispět stát i Evropská unie. *„Když v tom místě někdo podniká, tak má jakousi morální povinnost se o něj postarat. Nebo alespoň projevít dobrou vůli,“* říká sociálnědemokratický hejtman Karlovarského kraje **Josef Novotný** a slibuje, že se v něm chystá s Pasqualem probrat.

Není to naže

Vypadá to hezky, ale tento jednoduchý pohled má jeden zásadní háček. Většina polorozbořených lázeňských budov nenáviděné firmě nepatří. I když původně lázně a továrna fungovaly jako celek a z provozu továrny se podporoval provoz lázní, do privatizace ly stáčírna a lázeňský areál zvlá???. Stát prodal lázně v roce 1991 bez jakýchkoli podmínek německému podnikateli **Friedrichu Beckerovi** za dva a čtvrt milionu. Stáčírnu získal o dva roky později Pasquale. Nedává to logiku, ale takhle to chodilo. Zatímco lázně patřily tehdejšímu ministerstvu zdravotnictví, stáčírnu prodávalo ministerstvo průmyslu a nikoho jednoduše nenapadlo, že by se do budoucna hodilo oba objekty zprivatizovat dohromady a pojistit jejich budoucnost. Ke kodě lázní se později provalilo, že Becker je mezinárodně hledaný podvodník, který zpronevěřil

miliony německým bankám. Do obnovy neinvestoval ani korunu a po jeho dopadení byly chátrající budovy z ruky do ruky. Předposlední majitel, dagestánský podnikatel **ʔalim Chalitujev**, je odevzdal do konkurzu, aby splatil dluhy své firmy včetně pětimilionové pokuty od památkářů za to, že o chráněné budovy lázní nepečoval.

ʔTo je mi opravdu líto, že ty lázně chátrají. Ale co s tím má společného moje firma?? ptá se nad materiály dokumentaristy Riese majitel značky Mattoni Antonio Pasquale. Sedíme uprostřed barokního paláce na Malé Straně v Praze, kde má prozedivělý král minerálového impéria svoje sídlo. *ʔDáváme lidem práci, platíme daně, tak co je?tě chcete? Vůbec nevím, proč bych se měl ospravedlňovat za ʔpatný stav nějakých baráků, které mi nepatří,* říká pan Pasquale. O lázně jeho firma prý projevila dvakrát zájem. Jednou v devadesátých letech a potom přímo na přelomu tisíciletí. Údajně v nich chtěla zřídít malé muzeum minerálních vod a byty pro zaměstnance. Z koupě však pokaždé sešlo. *ʔMajitelé byli podvodníci a ne?lo s nimi rozumně jednat,* zdůvodňuje neúspěch. Při posledním prodeji před třemi lety u jeho firma zájem o budovy neměla. *ʔJsou teď u? v takovém stavu, že by to pro mě byla zahozená investice. Na?ím cílem je dávat práci lidem, ne se starat o památky,* uzavírá diskusi Pasquale.

Tvrdý soupeř

Bývalý učitel matematiky a nyní?í starosta Kyselky Josef Janát při rozhovoru o lázních, které hyzdí vzhled jeho obce, jenom krčí rameny. Pomoc od firmy, která v Kyselce stáčí minerálku, se prý v ʔádném případě čekat nedá. *ʔPasquale je tvrdý podnikatel. Teoreticky by se sice o lázně postarat mohl, ale on dává peníze jenom tam, kde se mů?e zviditelnit,* říká. Místní zlobí fakt, že Pasquale podle odhadů investuje každoročně do marketingu půl miliardy a daří se mu je zhodnocovat a jeho případný příspěvek pro kolonádu by věci určitě rozhybal. *ʔNa?e obec je pro něj totálně nezajímavá. Kde mů?e, tam ʔetří,* dodává mohutný muž a poukazuje na kauzu s opravou silnice vedoucí do obce, po které dennodenně hučí kamiony s minerálkou.

Na začátku 90. let karlovarský okresní úřad firmě zkolaudoval jednu ze stáčíren pod podmínkou, že firma obnoví původní ʔelezniční vlečku, po které bude ʔetrněji transportovat náklady s minerálkou. Firma se ale z původní slibu vyvlékla a podepsala s tehdejší státní organizací Správa a údržba silnic dohodu, že budou moci jezdit po silnici. Oplátkou za to měla financovat z poloviny rozšíření a opravy silnice. Z celkových 241 milionů ale nakonec zaplatila jenom 33. V roce 2000 totiž státní organizace pečující o silnice přešla na kraj a majitel Mattoniho stáčírny kvůli tomu prohlásil smlouvu za neplatnou. Kraj proti němu podal žalobu, ale soud prohrál.

ʔProstě si nebere servítky, shrnuje starosta metody majitele firmy. *ʔNa?e vztahy jsou na bodu mrazu od doby, kdy mu obec odmítla prodat jeden pozemek. Od té doby nás úplně přestal podporovat, kromě čtyřicetitisícového příspěvku ʔkole a hasičům. Tě?ko si potom představít, že by zatou?il po opravě lázní za miliardu.*

Stojí to za to

Proč vlastně v Kyselce před třemi lety nikoho nenapadlo zničené lázně koupit, a potom se pokoušet sehnat peníze na jejich opravu? V obci tuto otázku odmítají: Kyselka s ročním rozpočtem 8 miliónů na něco podobného prostě nemů?e pomý?let.

Přesto je tady dodnes jistá naděje, že chátrající komplex po Heinrichu Mattonim se přece jen

dočká záchranu. Alespoň to prohlašuje firma, která ho nyní vlastní. Společnost C.T.S. se v Česku zabývá zastupováním italských farmaceutických a potravinářských firem a koupila lázně před třemi lety v dražbě za 16 milionů korun. Na zchátralé objekty narazil jednatel firmy Petr Dostál při práci pro majitele Mattonky. *„Neměl jsem předtím o lázních tušení, ale při lo mi strana koda, že by měly zaniknout,“* říká. Po dvou letech vyjednávání s památkáři se mu prý podařilo dojít k plánu, jak s lázněmi naložit. V první fázi hodlá jeho firma opravit bývalou kolonádu a vilu podnikatele Mattoniho. *„Chceme z toho udělat hotel a konferenční centrum,“* říká. Dennodenní provoz kamionů v obci prý není plánům firmy na překážku. *„V létě, kdy je provoz nejhustší, jsem celý den a noc strávil v lázních ve spacáku a počítal kamiony. Je jich dohromady kolem čtyřiceti. To je provoz, který se dá snést.“*

Miliardovou investici do opravy chce prý získat z poloviny z vlastních zdrojů a z poloviny z dotací. *„Vůbec si neděláme iluze, že by to ve výsledku měla být zisková akce,“* říká Dostál. *„Kdy se nám ta investice vrátí z poloviny, budeme rádi. Jinak je to od nás charita.“* Lázeňské domy v údolí podél silnice už ale podle Dostála zachránit nejdou. V současné době se jeho firma snaží přesvědčit památkáře, aby je nechali zbourat. Místo nich tam chce Dostálova firma vystavět moderní bytovky.

Ve starostovi tento plán příliš důvěry nebudí. Spojení firmy C.T.S. s majitelem Mattonky podle něj napovídá spíše tajné dohodě, jejím výsledkem by mělo být odstranění lázeňských budov a rozšíření moderních provozů Pasqualova impéria.

„To je naprostá pitomost,“ hájí se Dostál. *„Tam, kde chceme bourat, se žádná továrna postavit nedá. Vždy je to jenom úzký desetimetrový pruh mezi skálou a silnicí. To, co navrhujeme, je prostě realistický přístup. Chceme zachránit jenom to nejcennější.“* Více podle majitelů v tuto chvíli udělat nejde.

Obchodní podmínky © Copyright Respekt Publishing a.s. ISSN 1801-1446 – Design: Respekt, NETservis – Technická realizace a serverhosting: NETservis

RESPEKT.CZ využívá agenturní zpravodajství ČTK a Neris s.r.o. Publikování či další řízení obsahu ze zdrojů ČTK a Neris s.r.o. je zakázáno bez písemného souhlasu ze strany ČTK nebo Neris s.r.o.

Autorská práva vykonává vydavatel. Bez písemného svolení vydavatele je zakázáno jakékoli užití částí nebo celku díla, zejména rozmnožování a řízení jakýmkoli způsobem, mechanickým nebo elektronickým, v českém nebo jiném jazyce.